

НАУКОВО-ПРАКТИЧНА ШКОЛА ЯК ОБ'ЄКТ КОРЕЛЯЦІЇ СИСТЕМИ ЗНАНЬ ТА ПРАКТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ГАЛУЗІ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ

У статті розглянуто феномен науково-практичної школи, як найбільш ефективної, процесуально-інноваційної, прогресивно орієнтованої форми соціокультурного розвитку. Ключовою їх функцією є проектування, розробка і реалізація освітньої технології в практичній діяльності.

Ключові слова: наука, школа, педагогіка, науково-практична школа.

Zaec V. Scientific-practical school as object correlation knowledge systems and practices in the field of music education. The article examines the phenomenon of scientific and practical schools, as the most effective procedural innovation, progressively oriented, forms of social and cultural development. A key feature is their design, development and implementation of educational technology in practice.

Key words: science, school, pedagogics, scientific-practical school.

Zaec V. Научно-практическая школа как объект корреляции системы знаний и практической деятельности в области музыкального образования. В статье рассмотрен феномен научно-практической школы, как наиболее эффективной, процессуально инновационной, прогрессивно ориентированной, формы социокультурного развития. Ключевой их функцией является проектирование, разработка и реализация образовательной технологии в практической деятельности.

Ключевые слова: наука, школа, педагогика, научно-практическая школа.

Постановка проблеми. Стратегічні шляхи реформації системи педагогічної освіти у відповідності з Державною національною програмою «Освіта» [2] і Закону України «Про вищу освіту» [3] є основою для розвитку інтелектуального, професійного та духовного потенціалу суспільства. Це ставить складні завдання перед вищою школою в галузі музичної педагогіки, як базового рівня інтеграції виконавської, навчальної, педагогічної, наукової, дослідницької, інноваційної діяльності, де формуються нові системи навчання і дослідницькі мережі. Усе це потребує високоякісної підготовки студентів, вимагає виховання нової науково-інноваційно мислячої генерації фахівців, здатних до активної професійно-творчої діяльності, спроможних залучити молоде покоління до глибокого пізнання й самостійно-творчого ставлення до музичного мистецтва.

Сучасні процеси природно активно впливають на уніфікацію виконавських шкіл. Однак якісні ознаки даних утворень є результатом науково-теоретичних напрацювань та особистого досвіду виконавців і педагогів, які залишаються в історії творцями оригінальних навчальних методик, що вказує на значимість вивчення шкіл як системних науково-практичних утворень у відповідності до каузальності та іманентності логіки процесу професіоналізації виконавського мистецтва.

У цьому контексті постає нова тенденція щодо якісно-ціннісного виміру національної музичної освіти. Це зумовлює актуальність нашого дослідження і логічно

© Заєць В. Науково-практична школа як об'єкт кореляції системи знань та практичної діяльності в галузі музичної освіти

пояснює поглиблення інтересу до вивчення теоретичних і методичних питань педагогіки й виконавства стосовно певного музичного фаху.

Аналіз досліджень. Сьогодні відомо цілий ряд досліджень українських музикознавців, праці яких присвячені розробці питань теорії гри й методики викладання відповідно до специфіки природи звукотворчості на тому чи іншому інструменті з урахуванням усіх реальних передумов, факторів, взаємовпливів, про що свідчать дедалі послідовніші спроби узагальнено-методологічної технології (роботи: В. Антонюк, А. Лашенка, О. Криси, В. Сумарокової, О. Спренціса, П. Круля).

Розглядаючи сферу музичного виконавського мистецтва, слід відзначити, що здебільшого багатовекторність діяльності митців уособлює всі риси, притаманні сучасній моделі передової виконавської школи (сучасна виконавська школа – це багатоспектральне явище музичного мистецтва, яке концентрує в собі високий рівень професійної майстерності та здатність до філософського теоретично-естетичного сприйняття навколишнього світу, його усвідомлення і на цій основі якісного видозмінення), і водночас має свої індивідуально-якісні характеристики, що й характеризує її по суті як науково-творчі універсалії.

З метою виявлення нових напрацьованих особистостями методологічних засад, перспективних до збагачення науково-теоретичної бази музичної педагогіки й розвитку виконавства, вивчення цих універсалій та визначення їх функцій у музичній культурі, такі дослідження є в науці пріоритетними. Зокрема, в українському музикознавстві опубліковано численні наукові праці даного спрямування, розроблені наступними авторами: Є. Іванов «Академік Микола Давидов» [4]; А. Лашенко «І. Ф. Ляшенко – науковець, фундатор, керівник» [5]; В. Сумарокова «Б. В. Сойка – засновник сучасної контрабасової школи України» [7]; Р. Вовк «Володимир Апатський – фундатор сучасної фаготної школи: виконавець, педагог, науковець» [1]; ін. В даних публікаціях було багатогранно й змістовно висвітлено науково-творчий доробок видатних діячів музичного мистецтва в плані виявлення оригінальних ідей і практичних знахідок та усвідомлення методологічної комплексності – композиторського, теоретичного і технологічно-виконавського досвіду – щодо ефективності її впровадження до музичної педагогіки.

Розгляд діяльності і надбань видатних особистостей з позицій цілісності аналізу функціонування, як підсистеми в галузі українського музичного мистецтва, зумовлює **мету** дослідження – визначення поняття науково-практична школа як педагогічного феномена існуючого в музичній освіті.

Виклад основного матеріалу. В історії та теорії виконавського мистецтва термін «наукова школа» є нечасто вживаний, на відміну від інших наукових сфер. Музикознавці переважно оперують поняттям «виконавська школа», що характеризує окреме родове утворення (дану інституцію) в музичному мистецтві за багатьма об'єктивними й суб'єктивними ознаками, але це зовсім не означає, що наука обходить стороною цю галузь.

Вибухове розростання комунікативно-інтегративних технологій при ускладненні соціальної структури сучасного суспільства, ключову роль в якому почали відігравати мережі, об'єднання людей і організацій, сприяли бурхливому розвитку економіки, культури, науки. Ці процеси позитивно вплинули також на розвиток музичної методології.

Минуле століття можна назвати знаковим у збагаченні науково-теоретичної бази музичного мистецтва. Адже, стирання міжгалузевих граней взаємно спонукає до

вирішення важливих завдань, як у сфері життєдіяльності соціуму, так і в музиці. У розв'язанні фахових мистецьких проблем сучасні музикознавці все частіше використовують здобутки й досвід інших наук (філософії, психології, педагогіки, фізіології, естетики, тощо). Перспективність міждисциплінарного мислення в музичній сфері підкреслює М. Ржевська [6]. Вона вказує, що своєрідний процес ревізії й уточнення сутнісних засад, на яких ґрунтується музикознавство, пов'язаний, з одного боку, з необхідністю перегляду основних методологічних позицій, що «поступово урізноманітнюються і збагачуються (значною мірою це обумовлено впливами на музичну науку «ззовні», мінливою соціокультурною ситуацією), а з іншого – з іманентними особливостями самої історії музики як науки і відсутністю у ній герметизму, розімкненим назовні характером, що дозволяє «вписувати» досліджуваній музичній рух у широкі контекстуальні поля і, крім того, користуватися напрацюваннями інших гуманітарних (і не тільки) наук» [66, 107]. Автор резонно зазначає, що при ближчому розгляді різних напрямків досліджень вони проявляються, «за законами парадоксу, якщо не паралельними, то однонаправленими, спрямованими до досягнення багатогранями наукової істини...» [6, 107] незалежно від важливості мікро-макропроблем. Це може бути пов'язано як з питаннями логіки художнього процесу, з формуванням і формулюванням нових концепцій, так і з вирішенням «...більш вузьких, але не менш значущих (як, наприклад, уточнення поняттєво-категоріального апарату науки, її термінологічної бази тощо)» [6, 107].

З часом все відчутнішим стає вплив на мистецтво і застосування в музикознавстві теоретичних концепцій, практичного досвіду, термінологічного апарату науковців інших галузей світової науки, а на стику наук виникають і функціонують музична педагогіка, музична акустика, музична психологія тощо.

Ці факти свідчать про неабияку перспективу міждисциплінарних досліджень, що обумовлює об'єднання науковців, працюючих в різних сферах діяльності людини, у науково-творчі колективи для досягнення вагомих та іноді непередбачувано-значимих результатів. Безцінним є і взаємозбагачення знаннями та набутим досвідом в період їхньої спільної діяльності. Причому спілкування вчених не вичерпується лише обміном інформацією. Стосовно прерогативи обміну ідеями в порівнянні з обміном матеріальних речей, влучно сказав Бернард Шоу: «Якщо у вас яблуко і у мене яблуко, і ми обмінюємося ними, то залишаємося при своїх – у кожного по яблуку. Та якщо у кожного з нас по одній ідеї і ми передаємо їх один одному, то ситуація стає іншою. Кожен з нас стає багатшим, а саме – володарем двох ідей» [8]. Тяжко не погодитися з цією думкою. Але щодо переваг інтелектуально-творчого спілкування автор не враховує, мабуть, головну комунікативну цінність безпосереднього спілкування вчених в науці як емоційно-творчого процесу, в якому в результаті метаморфози ідей виникає, так би мовити, «третє яблуко», і, здається, така проста на перший погляд операція може призвести до революційних відкриттів. «Якщо спілкування виступає як неодмінний чинник пізнання, – пише М. Ярошевський, – то інформація, що виникла в науковому спілкуванні, не може інтерпретуватися лише як продукт зусиль індивідуального розуму. Вона породжується перетином ліній думок, що йдуть із багатьох джерел» [9]. Розвиваючи дану тезу, М. Ярошевський визначає: «Реальний же рух наукового пізнання виступає у формі діалогів, деколи вельми напружених, таких, що тягнуться в часі й просторі. Адже дослідник ставить питання не тільки природі, але також іншим її випробувачам, шукаючи в їх відповідях прийнятну інформацію, без якої не може виникнути його власне рішення» [9].

Заєць В. Науково-практична школа як об'єкт кореляції системи знань...

Отже, продовжуючи думку щодо перспективності об'єднання вчених, відзначимо, що саме наукові школи виходять на соціокультурну авансцену як високоефективні освітні системи та прогресивні рушії науково-технічного прогресу. Таким чином, утворення нових наукових співтовариств в галузі музичного мистецтва, як і в багатьох інших сферах діяльності людини, є правильно-обраним шляхом для подальшого розвитку та зміцнення фахової науково-теоретичної бази.

В українському музичному мистецтві фігурують відомі наукові школи (що по своїй сутності є науково-практичними) видатних вчених-мистецтвознавців (Б. Яворського, І. Котляревського, В. Апатського, М. Давидова, ін.), які зробили вагомий внесок у розвиток національної музичної науки. Їх науково-творчий доробок привертає увагу багатьох дослідників, які акцентують увагу на вагомості створених ними наукових шкіл в галузі музичного мистецтва (роботи О. Берегової, І. Пяковського, Р. Вовка, Є. Іванова, ін.).

Якщо говорити про галузь музичного мистецтва то функція наукового діяча (фундатора(-керманіча) школи) в музичному виконавстві та педагогіці, на відміну від інших багатьох галузей визначається не тільки організацією науки та виробленням науково-теоретичних знань, а й їх пропагандою, їх застосуванням на практиці та й, взагалі, популяризацією самого жанру, що і виокремлює такі школи як науково-практичні.

З даних дефініцій випливає, що науково-практична школа має певні відмінності від суто наукової, але в обох випадках загальним началом, цементуючим її як колектив, як колектив дослідницько-творчий, є *концептуальна програма* організатора, лідера (ініціатора) школи. Науково-практичні, як і наукові школи, відомі, переважно, – за іменами їх творців, що робить такі школи, по суті, авторськими.

Наша увага до науково-практичних шкіл в галузі музичної педагогіки і, точніше, педагогіки в цілому подвійна:

- по-перше, модель науково-практичної школи представляє, мабуть, одну з вельми ефективних моделей освіти – як трансляції, крім чисто наочного змісту, культурних норм і цінностей (в даному випадку наукового співтовариства) від старшого покоління до молодшого. У цьому сенсі цікаво встановити, наскільки правомірно говорити про можливість реалізації елементів моделі наукової школи в музичній педагогіці і які форми освітньої діяльності відповідають такій моделі; наскільки масовим може бути її розвиток в умовах масової освіти. Цей аспект знаходиться в контексті науково-освітньої функції науково-практичної школи як інструменту виховання дослідницького стилю мислення;

- по-друге, неминуча перспективність аналізу специфіки існування і загальних закономірностей розвитку науково-практичних шкіл. На відміну від теоретичної науки, де кожна школа, що сприяла розвитку нових уявлень, має безумовну цінність, вимоги педагогіки включають достатньо *широке відтворення заявленої технології на практиці*. Тому, особливу цікавість являє собою аналіз механізмів розповсюдження впливу шкіл в науковому співтоваристві, їх відтворення і управління їх розвитком, який може бути покладений в основу принципів побудови освітніх інноваційних мереж, що вельми актуально для сучасної освітньої системи, де ключовою їх функцією є *проекткування, розробка і реалізація* освітньої технології.

Висновки. Отже, проведена наукова лінія означеного феномену спонукає зробити наступні визначення:

1. Науково-практична школа (в галузі музичного мистецтва) – це доцільна понятійно-термінологічна методологічно спрямована система отримання досвіду й удо-

сконалення майстерності музиканта, в основу моделі якої покладений механізм вироблення нових знань та достатньо широкого відтворення заявлених технологій на практиці в процесі теоретично-практичного та практично-теоретичного продуктивно-оперативного їх засвоєння, здатний до постійного саморозвитку. Така школа – багатоспектральне явище музичного мистецтва, яке концентрує в собі високий рівень професійної майстерності та здатність до філософського теоретично-естетичного сприйняття навколишнього світу, його усвідомлення і на цій основі якісного видозмінення.

2. Дослідження сутності існування науково-практичної школи як професійно-педагогічного освітнього феномену та узагальнення якісних характеристик цього явища дозволяє нам зробити висновок стосовно неодмінних перспектив і ефективності їх (шкіл) дієвості у всіх без винятку сферах діяльності людини, а тим паче в галузі освіти, а тим більше в галузі освіти. Ця спрямованість орієнтує на виявлення нових напрацьованих особистостями або колективом методологічних засад, перспективних для збагачення науково-теоретичної бази педагогіки з метою безпосереднього їх розповсюдження і впровадження у практику у професійних колах як практично-дієвої технології.

Важко не збагнути, як соціальні зміни формують нову модель школи в галузі музичної освіти. Відповідь знаходиться в тому, що нові вимоги до школи є похідними від фактів соціально-глобалізаційних змін. Тенденції у зміні самого суспільства формують вимоги і кристалізують методологічну програму для нової професійно-орієнтованої школи сучасного типу.

Виділяється важливий аспект прогресуючої школи: як на даному етапі, так і в майбутньому вона буде все менше орієнтована на придбання «готового знання» для передбачуваної ситуації, а буде мати в якості однієї з ключових завдань розвитку гнучко застосувати навчання навичкам, які в ході зіткнень з неочікуваними проблемами в професійній діяльності можуть бути перенесені на новий професійний і соціально-педагогічний досвід.

Не можна сказати, що традиції, які раніше забезпечували стабільність навчального процесу зникли або вже не грають ролі, вони просто втратили обов'язковий характер і поступово трансформуються з метою пристосованості до нових вимог.

Будь-яке корпоративне співтовариство (спілка) в тій або іншій мірі вимагає самоідентифікації. Це зумовлено багатьма об'єктивними причинами, але першочергово це робиться з метою самовизначення, встановлення границь і способу існування відносно інших соціальних груп, як засобу до самозбереження і самовідтворення. Не виключенням є і такі наукові співтовариства, як науково-практична школа.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вовк Р. Володимир Апатський – фундатор сучасної фаготної школи : виконавець педагог, науковець (генеа творчого шляху) / Р. Вовк // Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського. Виконавське музикознавство : [ред. М. А. Давидов, В. Г. Сумарокова]. – К. : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2005. – Вип. 47. – С. 82–90.

2. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття») : затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 3 листопада 1993 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України : [Офіц. сайт]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=896-93-%EF>

3. Закон України «Про вищу освіту» : із змінами від 19 січня 2010 р. [Електронний ресурс] / Освітній портал : [сайт]. – Режим доступу : http://www.osvita.org.ua/pravo/law_05/

Заєць В. Науково-практична школа як об'єкт кореляції системи знань...

4. Іванов С. Академік Микола Давидов (Науково-популярний нарис) / С. Іванов – Суми : Видавництво СДПУ ім. Макаренка, 2000. – 60 с.

5. Лашенко А. І. Ф. Ляшенко – науковець, фундатор, керівник / А. Лашенко // Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського. Культурологічні проблеми української музики (наукові дискурси пам'яті І. Ф. Ляшенка) : [ред. О. В. Торба, М. Д. Копиця]. – К. : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2002. – Вип. 16. – С. 11–14.

6. Ржевська М. Історичне музикознавство та теорія динаміки культури : перспективи міждисциплінарних досліджень / М. Ржевська // Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського. Культурологічні проблеми української музики (наукові дискурси пам'яті академіка І. Ф. Ляшенка) / [ред. О. В. Торба, М. Д. Копиця]. – К. : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2002 – С. 107–113.

7. Сумарокова В. Б. В. Сойка – засновник сучасної контрабасової школи України / В. Сумарокова // Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського : Музичне виконавство. – К., 1999. – Вип. 2. – Кн. 9. – С. 144–156.

8. Цитати відомих людей : [Електронний ресурс] // Домівка – український форум : [сайт] / Режим доступу : <http://domivka.net/forum/showthread.php>

9. Ярошевский М. История психологии от античности до середины XX в. [Электронный ресурс] // PSYLIB : психологическая библиотека «Самопознание и саморазвитие» [сайт] / М. Ярошевский. – М., 1996. – Режим доступу : <http://psylib.org.ua/books/yaros01/txt01.htm>

Статтю подано до редакції 06.11.2014 р.